# Eğitim Ekonomisi

## Genel ve Özel Esaslar

Dr. Ercan BAYSÜLEN

PEGEM AKADEMİ

Dr. Ercan BAYSÜLEN

**EĞİTİM EKONOMİSİ**
**Genel ve Özel Esaslar**

ISBN 978-625-5442-31-4

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2026, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere http://pegem.net adresinden ulaşılabilmektedir.

1. Baskı: Kasım 2026, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Özgürel
Dizgi-Grafik Tasarım: Beyza Nur Erdoğan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sayfa Basım Sanayi Ticaret Ltd. Şti.
İvedik OSB Matbaacılar Sit. 1514. Cad. No: 23-25
Yenimahalle/ANKARA

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 77079

**İletişim**

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

# ÖN SÖZ

Eğitim, bireysel gelişimi destekleyen temel bir süreç olduğu kadar toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel yapısını şekillendiren yapısal bir olgudur. Bununla birlikte, bu süreç somut ve kısıtlı kaynaklar gerçeğiyle karşı karşıya kaldığı için; öğretmen, okul, derslik, teknoloji, zaman ve finansman gibi belirli sınırlar altında varlığını sürdürmek durumundadır. Bu bağlamda eğitim, salt eğitim bilimlerinin teorik alanıyla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda iktisat ve kamu maliyesinin dinamik ve mali disiplin gerektiren yapısıyla doğrudan kesişmektedir.

Eğitim ekonomisi; söz konusu finansal alanda kaynak tahsisini, bilginin bireysel ve toplumsal sermayeye dönüşüm süreçlerini, piyasadaki arz-talep mekanizmalarını ve geleceğe yönelik yatırımların getirilerini inceleyen disiplinler arası bir alt disiplindir. Günümüzde beşerî sermaye odaklı küresel büyüme dinamikleri, kamu bütçeleri üzerindeki mali baskılar ve iş gücü piyasasının gereksinimleri arasındaki karşılıklı bağımlılık, bu alanı geçmişe kıyasla çok daha stratejik bir konuma yerleştirmiştir.

Bu eser, eğitim ekonomisinin karmaşık yapısını anlaşılır bir çerçevede incelemek amacıyla kaleme alınmıştır. İnceleme süreci iktisadın temel kavramlarıyla başlamakta ve kamu maliyesi teorisinin analiz perspektifiyle devam etmektedir; eğitimin kurumsal temellerinden hareketle bireysel ve toplumsal getirileri, piyasa denge mekanizmalarını ve finansman süreçlerini derinlemesine ele almaktadır.

Çalışmanın sonraki bölümlerinde ise analiz odağı Türkiye'nin eğitim ekonomisi üzerine yoğunlaştırılmaktadır. Eğitim harcamalarının tarihsel gelişimi, yatırım dinamikleri, Millî Eğitim Bakanlığının bütçe, insan gücü ve fiziki altyapı unsurları, OECD verileri ışığında uluslararası bir mukayese ile ele alınmaktadır. Sayısal verilerin sunduğu ampirik çerçevenin ötesinde; gayri safi millî hasıla içerisindeki payı, kamu ve özel kesimin finansman katkıları ile eğitim ortamlarının somut koşulları kapsamlı bir şekilde değerlendirilmektedir.

Çalışmada çağdaş dönemin teknolojik dönüşümleri, özellikle dijitalleşme ve yapay zekâ uygulamalarının eğitim süreçlerine etkileri de göz ardı edilmemiştir. Uzaktan ve hibrit eğitim modelleri, dijital eşitsizlik olgusu ve yaşam boyu öğrenme yaklaşımı eserin son bölümlerinde incelenmiştir. Zira çağımızın gerektirdiği nitelikler ve yetkinlikler, geleneksel yaklaşımların ötesinde yenilikçi bir perspektif gerektirmektedir.

Kitabın yazım aşamasında bilgi, birikim ve deneyimlerini benimle cömertçe paylaşan ve kitabın her satırına nefesi ve emeğiyle yoldaşlık eden kadim dostum Sayın Prof. Dr. Murat Batı'ya, derin analizleriyle zihnimizi berraklaştıran Sayın Prof. Dr. Cevat Elma'ya, Sayın Prof. Dr. Yüksel Gündüz'e, Prof. Dr. Tufan Aytaç'a ve Sayın Dr. Hüseyin Aslan'a çok teşekkür ederim.

Kitabın, eğitim ekonomisi alanında eğitim gören öğrencilere, akademik çalışma yapan araştırmacılara, eğitim politikalarıyla ilgilenenlere ve konuya ilgi duyan tüm okuyuculara yararlı olmasını diliyorum.

Dr. Ercan Baysülen

Ekim 2026

İzmir

# İÇİNDEKİLER

Ön Söz ..... iii

**Giriş** ..... 1

## 1. BÖLÜM
## EĞİTİM EKONOMİSİNE İLİŞKİN TEMEL İKTİSADİ KAVRAMLAR

Giriş ..... 5
Mikro – Makro Ekonomi Ayrımı ..... 6
İhtiyaç Kavramı ..... 7
Mal ve Hizmet Kavramı ..... 9
Üretim Faktörleri ..... 11
Arz ve Talep Analizi ..... 14
Esneklik Kavramı ve Eğitim Ekonomisi İçindeki Önemi ..... 16
- Talebin Fiyat Esnekliği ..... 16
- Arzın Fiyat Esnekliği ..... 17
- Talebin Gelir Esnekliği ..... 17
- Talebin Çapraz Esnekliği ..... 17
- Eğitim Politikaları Açısından Esneklik ..... 18

Fayda Teorisi ..... 18
Maliyet Kavramı ve Eğitimde Maliyetler ..... 20
Eğitim Hizmetleri Piyasası ve Piyasa Yapıları ..... 22
Gayri Safi Milli Hasıla ve Gayri Safi Yurt İçi Hasıla ..... 23
Birinci Bölümle Alakalı Genel Değerlendirme ..... 24

## 2. BÖLÜM
## MALİYE TEORİSİ AÇISINDAN EĞİTİM

Genel Olarak ..... 26
Tam Kamusal Hizmetler ..... 27
Yarı Kamusal Hizmetler ..... 28
Erdemli Mal ve Hizmetler ..... 30
Özel Mal ve Hizmetler ..... 31
Kulüp Mal ve Hizmetler ..... 32
Küresel Kamusal Mal ve Hizmetler ..... 33
İkinci Bölümle Alakalı Genel Değerlendirme ..... 34

## 3. BÖLÜM
## EĞİTİM EKONOMİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Eğitim Ekonomisinin Doğuşu ve Gelişimi ... 36
Klasik İktisadi Düşüncede Eğitim ... 39
İnsan Sermayesi Teorisi ... 42
Tarama (Screening) Teorisi ... 45
Sinyal (Signaling) Teorisi ... 47
Eğitim, Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme ... 49
Üçüncü Bölümle Alakalı Genel Değerlendirme ... 50

## 4. BÖLÜM
## EĞİTİMİN EKONOMİK VE TOPLUMSAL GETİRİLERİ

Eğitimin Getirisi Kavramı ... 52
Eğitimin Bireysel Getirisi ... 54
    Eğitimin Gelir Üzerindeki Etkisi ... 55
    Eğitimin İstihdam ve İşsizlik Üzerindeki Etkisi ... 56
    Eğitimin Kariyer ve Mesleki Gelişime Katkısı ... 58
    Eğitimin Yaşam Kalitesi ve Sağlık Üzerindeki Etkisi ... 59
Eğitimin Toplumsal Getirisi ... 60
Eğitimin Özel ve Sosyal Getirileri ... 62
Eğitimin Dışsallıkları ... 64
Eğitimin Gelir Dağılımına Etkisi ... 66
    Gelir Dağılımı Kavramı ... 66
    Eğitim ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi ... 67
    Eğitimin Gelir Dağılımını İyileştirme Mekanizmaları ... 68
    Eğitimde Fırsat Eşitsizliği ve Gelir Dağılımı ... 69
Eğitimin Yoksulluğun Azaltılmasına Etkisi ... 71
    Yoksulluk Kavramı ... 71
    Eğitimin Yoksulluğun Azaltılmasındaki Rolü ... 72
Eğitimin Ekonomik Büyüme ve Kalkınmaya Etkisi ... 74
Dördüncü Bölümle Alakalı Genel Değerlendirme ... 76

## 5. BÖLÜM
## EĞİTİM TALEBİ VE ARZI

Eğitim Talebi Kavramı ... 78
Eğitim Talebini Etkileyen Faktörler ... 79
Eğitim Arzı Kavramı ... 81
Eğitim Arzını Etkileyen Faktörler ... 82

Eğitim Piyasasında Denge ..... 84
Eğitim Talebi ile Arzının Özellikleri ..... 85
Eğitim Talebinin Arzı mı Yoksa Arzın mı Talebi Doğurması Tartışması ..... 87
Beşinci Bölümle Alakalı Genel Değerlendirme ..... 88

## 6. BÖLÜM
## EĞİTİMİN FİNANSMANI

Eğitim Finansmanı Kavramı ..... 90
Eğitim Finansmanında Kamu Kesiminin Rolü ..... 91
Eğitimin Özel Kesim Tarafından Finansmanı ..... 94
Eğitimin Finansman Yöntemleri ..... 96
    Kamu Finansmanı ..... 97
    Özel Finansman ..... 99
    Karma Finansman Modelleri ..... 100
    Öğrenci Destekli Finansman Yöntemleri ..... 102
    Performans Esaslı Finansman ..... 104
Eğitimin Finansmanında Karşılaşılan Sorunlar ..... 105
Altıncı Bölümle Alakalı Genel Değerlendirme ..... 107

## 7. BÖLÜM
## TÜRKİYE'DE SAYILARLA EĞİTİM EKONOMİSİ

Türkiye'de Eğitim Sisteminin Ekonomik Görünümü ..... 110
Türkiye'de Eğitim Harcamalarının Gelişim Süreci ..... 113
    Cumhuriyet Döneminden Günümüze Eğitim Harcamalarının Gelişimi ..... 113
    Son Yıllarda Eğitim Harcamalarının Gelişimi ..... 118
    Eğitim Harcamalarının GSYH İçindeki Payı ..... 121
    Eğitim Harcamalarının Kamu Harcamaları İçindeki Yeri ..... 122
Merkezi Yönetim Bütçesinde Eğitim ..... 124
Türkiye'de Kamu ve Özel Eğitim Harcamaları ..... 127
Türkiye'de Eğitim Yatırımları ..... 130
Türkiye'nin OECD Ülkeleri ile Karşılaştırılması ..... 132
Yedinci Bölümle Alakalı Genel Değerlendirme ..... 134

## 8. BÖLÜM
## SAYILARLA MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

Milli Eğitim Bakanlığı'nın Kısa Tarihçesi ... 136
Milli Eğitim Bakanlığı'nın Hukuki Konumu ... 138
Milli Eğitim Bakanlığı'nın Personel Yapısı ... 141
Milli Eğitim Bakanlığı'nın Bütçesi ... 142
Milli Eğitim Bakanlığı'nın Fiziki Koşulları ... 143
Sekizinci Bölümle Alakalı Genel Değerlendirme ... 144

## 9. BÖLÜM
## EĞİTİM EKONOMİSİNDE GÜNCEL DEĞİŞİMLER

Eğitim Ekonomisinde Dijital Dönüşüm ... 146
Yapay Zekâ ve Eğitim ... 148
    Yapay Zekânın Öğretim Süreçlerine Etkisi ... 149
    Yapay Zekâ ve Eğitim Maliyetleri ... 151
    Yapay Zekâ, Yeni Beceriler ve İş Gücü Piyasası ... 152
    Yapay Zekâ, İstihdam ve Yapısal İşsizlik ... 154
Uzaktan Eğitim ve Hibrit Eğitim Modelleri ... 156
    Uzaktan Eğitimin Gelişimi ve COVID-19 Sonrası Dönüşüm ... 157
    Uzaktan ve Hibrit Eğitimin Ekonomik Avantaj ve Dezavantajları ... 159
    Dijital Eşitsizlik ve Eğitimde Fırsat Eşitliği ... 161
Yaşam Boyu Öğrenme ve Sürekli Beceri Geliştirme ... 163
Dokuzuncu Bölümle Alakalı Genel Değerlendirme ... 165

**SON SÖZ** ... 167
**KAYNAKÇA** ... 169

# GİRİŞ

Eğitim kurumlarında liderlik, sadece yönetsel görevlerin yerine getirilmesiyle sınırlı olmayan, aynı zamanda vizyon belirleme, motivasyon sağlama ve okul kültürünü şekillendirme sürecini de kapsayan çok boyutlu bir kavramdır. Etkili liderlik ise bu sürecin nitelikli, stratejik ve kapsayıcı bir şekilde yürütülmesini ifade eder. Özellikle okul yöneticilerinin sergilediği liderlik biçimi, öğretmen performansından öğrenci başarısına, okul ikliminden velilerin kuruma olan güvenine kadar pek çok faktörü doğrudan etkilemektedir (Leithwood ve Riehl, 2003; Akan ve Yalçın, 2015; Elekoğlu ve Demirdağ, 2020). Bu bağlamda, etkili liderlik, eğitim ortamlarında kaliteyi artıran temel yapı taşlarından biridir.

Eğitim, bireyin bilgi, beceri ve yetkinlik kazanmasını sağlayan temel bir süreç olmasının yanında ekonomik ve toplumsal gelişmenin de en önemli unsurlarından biridir. Bir ülkenin sahip olduğu doğal kaynaklar, fiziki sermaye ve teknolojik altyapı ekonomik gelişme açısından önemli olmakla birlikte, bu kaynakları kullanabilecek nitelikli insan gücü bulunmadığında tek başına yeterli değildir. İnsanların bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi, üretim sürecine daha etkin biçimde katılmaları, teknolojik değişime uyum sağlayabilmeleri ve yeni bilgi üretebilmeleri büyük ölçüde eğitim yoluyla mümkün olmaktadır. Bu nedenle eğitim, günümüzde yalnızca bireysel gelişimin bir aracı olarak değil, aynı zamanda beşerî sermayenin oluşmasını sağlayan temel bir yatırım alanı olarak kabul edilmektedir.

Eğitimin ekonomik boyutu, her şeyden önce kaynakların kıt olması gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Eğitim hizmetlerinin sunulabilmesi için öğretmenlere, okul ve dersliklere, eğitim araçlarına, teknolojik altyapıya ve önemli miktarda mali kaynağa ihtiyaç duyulmaktadır. Buna karşılık toplumların eğitimden beklentileri ve eğitim hizmetlerine yönelik talepleri sürekli artmaktadır. Dolayısıyla diğer ekonomik faaliyetlerde olduğu gibi eğitim alanında da sınırlı kaynaklarla hangi hizmetlerin, ne miktarda, kimler için ve hangi yöntemlerle sunulacağına ilişkin kararların alınması gerekmektedir. Eğitim ekonomisi esas olarak bu kararların ekonomik yönünü incelemektedir.

Eğitim ekonomisi, eğitimin ekonomik nedenlerini ve sonuçlarını inceleyen disiplinler arası bir çalışma alanıdır. Eğitime ayrılan kaynakların miktarı ve dağılımı, eğitimin bireylere ve topluma sağladığı getiriler, eğitim ile gelir ve istihdam arasındaki ilişkiler, eğitim talebi ve arzı, eğitim hizmetlerinin finansmanı ve eğitim yatırımlarının ekonomik etkileri bu alanın temel konuları arasında bulunmaktadır. Bunun yanında eğitim ekonomisi yalnızca eğitime ne kadar kaynak ayrıldı-